

z těchto knih eviduje zdaňovaný majetek jiným způsobem, a dalo by se říci i za jiným účelem. Stejně tak je ale třeba klást si otázku, zda knihy zemské berně evidují reálný majetek jednotlivých osob, resp. zda v nich není zapsána pouze pro berní účely přiznávaná či jen odhadovaná část. Významná je v tomto ohledu skutečnost, že se v jedné berní knize liší i popisy jednotlivých vesnic: někde jsou uváděny položky sumárně, jinde jsou naopak dosti přesně konkretizovány. Totéž se týká i údajů o společné držbě nemovitého majetku venkovskými obcemi, údajů o jednotlivcích, kteří nehospodarí na vlastní půdě, či údajů o evidenci majetků týchž osob v jiných vesnicích. Neméně důležitý problém reprezentuje Klírem postižená skutečnost, že na rozdíl od města neznáme berní sazbu uplatňovanou na venkově. Prozatím rámcově autor naznačuje, že v roce 1438 asi u 40 % poplatníků odpovídala berní sazba jedné šedesátině majetku, kdežto u ostatních poplatníků byla berní sazba vyšší, nebo naopak nižší. V roce 1456 se však situace změnila a poměr 1 : 60 platil pro menšinu poplatníků, přičemž nejčastěji odpovídal jedné čtyřicetině až jedné šedesátině majetku. Toto zjištění je po mém soudu významné pro příští interpretační využití chebských knih zemské berně, v němž bude třeba brát zřetel především na skutečnost, za jakým účelem ta která kniha vznikala a co údaje v ní obsažené odrážejí. Rozhodně bych ale varoval před mechanickým srovnáním, stejně jako před generalizací údajů známých z pramenů pouze pro jeden rok, popřípadě před jejich přenášením na delší časové období, jak to autor činí na s. 159 v souvislosti s berní knihou z roku 1469.

Příkladně připravená edice obou knih zemské berně z let 1438 a 1459 je doplněna podrobnými rejstříky, jmenným, místním i věcným, stejně jako paleografickým rozbořem (Hana Pátková). Pro specialisty je určena drobná kapitolka o jazykových jevech v oceňovací knize z roku 1456 (Wolfgang Janka). Cenná je rovněž příloha v podobě lokalizace vsí a česko-německých ekvivalentů. Naopak obrazová příloha mi přijde zbytečně naddimenzovaná. Každopádně můžeme doufat, že edice dvou knih chebské zemské berně nezůstane torzem a že k ní v budoucnu přibudou i některé další edice chebské proveniencí. A stejně tak se, jak doufám, dočkáme i nových interpretací bohatého chebského materiálu, v němž bude dominovat prosopografický přístup, jenž jako jediný může dosavadní poznání posunout o více met kupředu.

MARTIN NODL

Petr VOIT, *Katalog prvotisků Strahovské knihovny v Praze, Královská kanonie premonstrátů na Strahově*, Praha 2015 (= Bibliotheca Strahoviensis, Series monographica 6)

1335 s., ISBN 978-80-88009-05-4

Zpracování inkunábulí v českých a moravských knihovnách bylo vždy obtížnou disciplínou, vyžadující značný přehled napříč historickými i filologickými obory a doslova rozkročení mezi pozdně středověkou kodikologií a raně novověkou inkunabulistikou. V dnešní Národní knihovně ČR se tohoto úkolu pro české inkunábule zhostila dlouholetá vedoucí Oddělení rukopisů a starých tisků Emma Urbánková a v rukopisné podobě zanechala mnoho dosud nevydaného materiálu. Zdejší sbírka inkunábulí, která se v evropském měřítku řadí k těm větším, je zpracována prozatím jen v elektronické podobě formou krátkých záznamů vytvořených Kamilem Boldanem. Další rozsáhlá sbírka se nachází v Oddělení rukopisů a starých tisků Knihovny Národního muzea. Tamní souborný katalog byl vydán nedávno a shrnul letitou práci především Jaroslava Vrchoťky za přispění Jitky Šimákové, v Brně se zhruba v podobné době věnoval tematice Vladislav Dokoupil. Strahovský klášter „dohnal“ katalogový deficit více než úctyhodným způsobem. Zpracování Petra Voita je přehledné a přístupné i pro laického čtenáře a odráží se v něm autorova letitá průprava i četné publikace o dějinách raných tištěných knih, českých tiskařů a tiskáren.

Rozsáhlý úvod s anglickou a německou jazykovou mutací představuje dějiny knihtisku v českých zemích s ohledem na prezentované originály. Zastavuje se u fenoménu recepce antických znalostí i jednotlivých druhů literatury, poté stručně shrnuje hlavní evropské tiskařské dílny, a to především s ohledem na dochovaný materiál. Představena je též fyzická podoba tisku, tj. typika písma, výzdoby, zvoleného papíru (tj. filigránů) a vazeb. Fenomén jednotlivých knihoven je jen naznačen a s ohledem na komplexnost celé problematiky se vymaňuje z možností katalogu.

Jednotlivé záznamy ke každé inkunábuli jsou zpracovány v souladu se zkrácenými záznamy v ITC (*Incunabula Short Title Catalogue*) a rozšířenými záznamy v GW (*Gesamtkatalog der Wiegendrucke*). Specifika místních inkunábulových fondů nutila autora přistoupit k modifikaci nepsaných pravidel dle ad hoc vzniklých potřeb a nutností.

Podrobný popis fyzického stavu každého originálu umožňuje rychlou představu o konkrétní inkunábuli. Voit se zastavuje především

u filigránů a popisu vazeb, nově včleněných do databáze *Einbanddatenbank*. Vedle klasického uvedení počtu stran, ilustrací a výzdoby si všímá zvoleného tiskového písma a zasazuje celkovou podobu tisku do problematiky raných tiskařských dílen. Analytický popis obsahu, jak jej známe z GW, je plnohodnotným pendantem k popisu vnější složky. V této části projevuje autor svoji jedinečnou erudici, zejména při identifikaci strahovských inkunábulových unikátů. Jednotlivé poznámky o proveniencích zpracovávají krátkou formou problematiku složitých vlastnických vztahů a druhého (či dokonce třetího) života konkrétního svazku.

Citovaná literatura nemá jen odkazovací charakter, ale sama v sobě shrnuje to poslední z nejmłodšího inkunábulového bádání. České zájemce o tuto problematiku navíc odkazuje na zahraniční produkci, která je díky značným specifikám oboru málo známa. Rychlou orientaci umožňují rozsáhlé rejstříky (bibliografický, chronologický, tiskařů a nakladatelů, literárních průvodců, názvosloví, knihvazačů, věcný, jazykový, provenienční aj.).

Dosud jsem vyjmenovávala znaky kvalitního, leč na první pohled méně zajímavého katalogu. To, co činí toto dílo monumentálním a velkolepým, je jeho celkové provedení. Tisk na křídovém papíru je takřka bezchybný, podtržený kvalitní prací tiskaře i grafika. A pak to jsou hlavně barevné fotografie mnohých originálů, jež tvoří téměř jednu třetinu knihy. Čtenář získá pocit, že se svazku může sám dotknout.

Katalog prvotisků Strahovské knihovny je ve svém oboru jedinečnou publikací, která nejenže plnohodnotně zpřístupňuje bohaté fondy Strahovského kláštera, ale také mapuje poslední roky inkunabulistiky u nás i v zahraničí. Nezbyvá než si přát, aby do budoucna byly rovněž ve státních institucích vytvořeny podmínky, jež by umožnily vznik takto výjimečných děl.

RENÁTA MODRÁKOVÁ

Tomáš SOMER, *Víra, zbožnost, mecenát. Páni z Ronova a Přibyslavi a církev ve středověku*, Univerzita Palackého, Olomouc 2018 (= Historie 12)

213 s., ISBN 978-80-88278-13-9

Tomáš Somer, jenž se systematicky věnuje regionálním dějinám východních Čech, navazuje v recenzované knize na práce věnované Smilovi z Lichtenburka a klášteru ve Vilémově. Publikace zároveň představuje detailnější přípravnou studii k chystané monografii o pánech z Ronova a Přibyslavi, kteří pochází od Smilova bratra Čenka. Hlavním tématem je vztah rodu ke klášterům a patronátním kostelům, nejde však jen o rozbor zbožných nadání, nýbrž i o způsob uplatňování tzv. církevní politiky na středně velkém panství vyšší šlechty. Horní hranici časového vymezení tvoří husitské války, během nichž rod ztratil většinu držav.

Úvodní kapitola se zabývá cisterciáckými kláštery ve Žďáru nad Sázavou a v Pohledu. V jejich založení se sice páni z Ronova ještě přímo neangažovali, nicméně se postupně připojili k jejich hlavním donátorům. Kompaktní rodová doména kolem Přibyslavi a hradu Ronova byla navíc přímo vklíněna mezi pozemkové državy obou klášterů: na západě sousedila se statky cisterciacek v Pohledu a na východě s cisterciáky ve Žďáru. Tento klášter se stal hlavní rodovou nekropolí především mužských členů rodu, zatímco ženský klášter v Pohledu sloužil jako poslední místo odpočinku ženských příslušnic, jimž nabízel útočiště i v různých etapách života. Úzký vztah pánů z Ronova k Pohledu dokládá Somer také skutečností, že byl klášter využíván jako bezpečné místo pro uchování rodového archivu. Převaha mužských rodinných pohrbů ve Žďáru je odvozena kromě písemných pramenů také z antropologického průzkumu deponie kosterních ostatků, které se našly pod prahem severní závěrové kaple klášterního kostela. Autor je připisuje Lichtenburkům a jejich blízkým příbuzným, pánům z Ronova a Přibyslavi.

Podle Somera nezískala hlavní rodová větev před husitskými válkami zakladatelská práva k pohledskému klášteru, přestože měla spolu s Lichtenburky zásadní podíl na jeho obnovení. Nezdůrazňuje však skutečnost, že díky těmto darům drželi Ronovci spolu s Lichtenburky opravu